

پن ریچ ناکری جاج

رحمت اللہ

ایم فل سکلر، شعبہ براہوئی جامعہ بلوچستان کونٹہ

ڈاکٹر منظور بلوچ

لیکچرار، شعبہ براہوئی جامعہ بلوچستان کونٹہ

Abstract

Poetry is a type of literature based on the interplay of words and rhythm. It often employs rhyme and meter (a set of rules governing the number and arrangement of syllables in each line). (In poetry, words are strung together to form sounds, images, and ideas that might be too complex or abstract to describe directly. Iqbal Nazir is a well-known Brahui Poet of this era. This research has fascinating analysis of Iqbal Nazir's poetry in brief.

Key words : Brahui poetry, 1990th ear, Modern poetry.

چاہنداری

نودنا دہائی نابنائی ہندی سیاسی حالت آئینی تو بدلی بسوس، ولے دادہائی آن جہانی سیاسی چک و تاڑنا اسے پوسکن ۽ دور اسے نابنامس۔ دادہائی آن جہانی واکدار آتا عمل دخل، ہر ادا ڈیہہ اٹ داکان مست بھلو ہدا سسکان شیفکو کہول آئس، داسہ پاش و پیدوار مرسامونی بسوس۔ داہم دور اس کہ شوندار آدنیائی گلوبلائزیشن نابنامس، و دنیا اسے پوسکن ۽ دروشم اسے ٹی مونی بس۔ داسہ مخلوق تینے اسے مملکت اسے ناشاری آخا بلکن مچ آدنیانا باقی اس تکا کہ، داوڑ وڈول آک ننے اسکان سرمنگ اٹ وخت خلکر، ولے دن ہم اف کہ اوفقا آثار آک داڑے بتویسر۔ دنیا ٹی تالان سیاسی چک و تاڑ آتا

حوال آک ہرے پہ زوت پدموک ڈیہہ تسکان ہم سرسره، وڈن اسل مننگ کتو کہ کہ دنیاٹی گڑاس
مرے وایلو فک اوڑان بے چکاریا بے سامریر۔ داحالیت آک براہوئی ادب خاص وڑاٹ شاعری آ
اثر شاعرا، وبراہوئی ادب اٹی داکان مست کہ شاعری کن بیرہ تنخیل ناگرچء مون آتخننگا کہ، یادا کہ
بیرہ تینا کتھارسس کن نوشتہ کننگا کہ، و بھاز جاگہ داہم کہ دا بیرہ شوق اسے نا کچ آئس، ولد فن انا دروشم
ء ہم دوئی کرے۔ اقبال ناظر تودنا دہائی ناگڈیکو سال اٹی تینا کتابء مونی ایس، دا پٹ وپولی نوشت
اٹ اونا کتاب پن رتچ، انا جاچء ہلنگ، ودا کساس کننگ کہ تودنا دہائی نا شاعری نابابت ہر ادعوی و
خیال آک مونی بسنو، اوفتیٹی آخس راستگی ارے۔

تودنا دہائی سیاسی بدلی تتون اوار براہوئی ادب آہم وڑانا وڑا سے ٹی تینا اثرء شاعرا، ودا وڑ
براہوئی شاعری خاص وڑاٹ غزل نائن آشرہ غاتا بنامس، ہراڑان غزل نا پوسکن آدروشم مونی بس۔
دادورائی ہرا شاعر آک غزل اٹی فکر اتون اوار فنء ہم گرچ کریر، اوفتیٹی اسہ پن اس اقبال ناظر ہم
ارے۔ پن رتچ (1999ء) تینا وڑانا اولیکو کتابء کہ ہراٹی براہوئی ٹی شینک مروک کتاب آتا فن
انا بابت سوج چست کننگا۔ محمد انور بھٹی پن رتچ، انا پیش لوزاٹی دا ہدا سکان ہم پانک کہ ”براہوئی بولی
کن کاریم کروک آ ادبی ادارہ غاک ہم معیاری وغیر معیاری نا فرق آن پیشن بیرہ براہوئی بولی نا
دامنء کتاب آتین پر کر ساہنا نو۔“ (پن رتچ، 6) داخس ہم آخا ودا ہم پانک کہ ”براہوئی شاعر آک
بحر ووزن، ردیف وقافیہ، و شعر انا ایلو ضرورت آتین مونء ہر سسا بیرہ تینا پن اکن کتاب آتے مونی
ایسنو۔“ (پن رتچ، 6) براہوئی شاعری نابابت دا وڑانا سوج آتا چست کننگ آن پد تخین اٹ دانا
جاچ ہلنگ ناگرچ ہم کاٹم ہر فک۔ بھٹی براہوئی شاعری ٹی فن انا بابت نئے بیرہ بحر ووزن نا سوج
چست کرینے، بلکن ردیف وقافیہ غاتا ویلء ہم مونی ایسنے، یعنی غزل بے ردیف وقافیہ غان اگہ مس، تو
او غزل اس امر پانگو؟ ولے ہندا بھٹی ناظر نا شاعری آن بھلو کچ اسکان است جم ہم ارے، ودا ودا
رمانشت ہم کیک کہ بایدے بروک آ شاعر آک فن شاعری نابابت اونا رندء دیر۔ اقبال ناظر نا خیالء

غزل نازیبا غابائی پین زیبائی بٹھانے، ولے بیرہ غزل لوز آتے زیبائی بٹھنگ کپک، انتے کہ لوز آک
تاکہ زیبائی اٹ خلنگپس، اوک نوشت نازیباائی ناسوب منگ کپسہ، دن کہ ”کولرج ہیئت حسن آن
جتا تپک، بلکن اسہ وڑاٹ ہیئت حسن اس منک، ولے مشکل دادے کہ داغٹ صفت آتے شعراٹ
امر پاش کنتے۔“ (فاروقی، 31) ناظرنا لوز آتیٹی هموزیبائی ارے ہر اسہ شاعری سے نمہ دارکنگ
ناس وب مریک، دن کہ:

”خیال آتا روانگا سفر تے ٹی اوارس نی
کنا گم انگ منزل تا کسر تے ٹی اوارس نی“

(ناظر، 1999، 22)

دا شاعری ٹی شاعر لوز آتے ہندن گپنی اٹ خلانے کہ خوانوک یا بنوک خواننگ آن چس
بریک، واونا شوق وڈک۔ دا شاعری ٹی ناظر ہر اخیلاتی درشانی کرینے اوہم بھاز گپین وڑا سے ٹی
ساڑی، دن کہ اوخیال آتا روانی ٹی تینا دوستخوا تین تون اوارتک، ولوز آتیٹی نہ سہی تینا فکر اٹ ضرور
دا پانک کہ ای بے مزل ہنگ اٹ، ودا ہیئت تینا جاگہ غاکہ دانا کسراٹ ای تینا دوستخوا تون ہد ہم
اریٹ۔ ناظرنا شاعری ٹی دڑد بھاز زیات، واودڑ دانا پیدواری تو تینا جون و ہروہ نامک اٹ کیک،
ولے راستگی دادے کہ دادڑ داوناچ آراج انا بخت اٹ لکھوک، اودا وڑا ناگلہ مندی تے دا وڑ کیک:

”دے حوصلہ ننے ایتے زرس دلا سے کے
ہراڑا استے تفسین او مس بدر، پین ء“

(ناظر، 1999، 29)

اگہ دم اسے کن دا ہیئت امناکین شاعر ناخیال آک او ناراج انا آدینک مریرہ تو، گڑا دا
شاعری ٹی ناظر تینا راج انا نھو دُن مون آتیک کہ او نادا پارا پیرا آن بے پتی نا بھلو ویل اس تالان ء،
واوکس اس ہم کہ اوڑا ان پت کنگ کے۔ دا بند انا اولیکو ستر اٹ او شاعر غاوی کہ اودے حوصلہ تروک و

است بڈی کروک ء کس اف، واگہ اودے ڈکھ اس پلو یڈ کے تو اودے دلا سہ تروک واست تروک ء کس اف، اوسونج کیک کہ ہر اراج اٹی ای رہینکوہ کنا گمان پک ء کہ کنا است بڈی ء کروک کس اس اف، اٹمیکو سترٹ اوہیت ء پین پیدوار کیک پانک کہ اصل ویل دادے کہ راج انا حالیت دادے کہ اگہ نی کس اسے آ است تفس، کس اسے آ باور کس تو اوہم پین نامریک، ولدا ہوہیت کہ پت انا کمتی ناسوب آن شاعر تینا راج آن دلبر داشتہ ء، او پانک کہ ہر اتم تیناک پین مریر تو گڑ راج انا آنجت جوان مفرو۔ و شاعرنا کاریم ہم ہندادے کہ او بایدے راستگی تے اتے، ولے داہیت تینا جاگہ غاکہ ہر اتم اسہ راج اسے آن غاواس مریک، یا اونا نزوری اس مونی استنگ، تو دانا مطلب الف آن ی اسکان مچ آ راج انا نزوری ہلنگ، انتے کہ دنا زوریک راج انا گیشتری نابابت مریرہ، مچ آ راج انا نابابت پانگپسہ۔ شاعر کن المی ء کہ او تینا راج انا آدینک ء مونی اتے، نیجر پانڈے اپانلت او ولف تین نارداٹ پانک کہ ”ادب نامطالعہ غان ہو عہد انا انسان تا جوزہ، احساس و خیال آتے پہہ مننگ اٹ کمک رسینگ، ہراٹی ہموادب تخلیق کنگانے۔“ (پانڈے، 150) گڑ المی ء کہ ناظرنا لوز آتے ہم اونا راج انا تناظر اٹ ہنگے، واگہ دافنے راست تکلنے تو تخیل اٹ نن پانگ کینہ کہ نا شاعر راج انا حالیت آن خوش یا است جم اف۔

ورڈز ورتھ پانک کہ ہر نوشتوک، ہرا کچ اسکان او عظیم و حق، ناز مواری تیبی داوار ء کہ او ہندن ء ذوق اس ودی کے، ہر انا کمک اٹ اوڑان چس ہلنگ مننگ کے۔ (فاروقی، 31) ناظرنا شاعری ٹی ہم بیرہ غا ووزوری تیا غوغا کنگ او اراف، داہیت تینا جاگہ غاکہ داغوغا ہم اونا جوزہ غاتا پدریچ ء، ولے اونا است انا ہرا ارا مانک اریر، او فک ہم پاش خننگرہ:

”دا پھل و بہاراتے ہماز کروسن نن

بس سازے محبت نا کہ ساز کروسن نن

(ناظر، 1999، 43)

شاعر بنداوی وڑاٹ تینا کسرء ساف کنگ کن راج انا نزوری تے چٹفنگ نا خواہندار
 مریک، اوخواہک کہ راج اٹی اسہ ہندن ء چاگڑ داس مرے کہ ای تینا است خواہی تے پور و کنگ کیو،
 اونا است خواہی د امریک کہ مہر و محبت نا چاگڑ دچ آ راج اٹ تالان مرے، و ہندا نا درشانی ناظر نازی
 انا شاعری نا بند آن پاش ء، او پھل و بہار آ تا خواہندار ء، واو فتون ہمر ہی و ہمر از منگ خواہک، تا تکہ
 اونا ہر است انا ارمان ء، واونا ارمانک تخین اٹ مہر و محبت ء، واوخواہک کہ ہندن ء حالیت مریر کہ
 داقا بابت تینا دنیا ٹی بے چرت مر یو، وایب کیب انا ویل آک چرتا کہ کنا کسر ساف مرے و ہر مہر و
 محبت نا ای خواہندار اٹ، اونا کسر اٹ کس اس اڑ اندمف۔

شاعر نئے میرہ تینا راج انا آدینک مریک بلکن ”تہذیب نا ہر ادستاویزی درو شتم تخلیقی نوشت
 آتیبی رسینگک، او فتیان انسانی فکر و آزموندہ غا تا درشانی مریک۔“ (ریمنڈ، 57) ہندا ہمو سوب ء کہ
 شاعر ء دورا نا آدینک پاننگک، ناظر ہم ہر ادور و ہر از مانہ ٹی ء، انا سہب و شام انا حالیت ء تینا شاعری ٹی
 بیان کرینے:

”کست و ساڑٹ تمان
 تاڑ و واڑٹ تمان“

(ناظر، 1999، 94)

بلوچ راج انا تہذیبی سفر بھاز مرغن ء، ولے بیسمیکو کرن اٹی ہر اتم مچ آ دنیا ٹی تاڑ و واڑٹ تالان
 مس، تو بلوچ راج پوسکن آ دورا نامون ء تونگ کتو، او فتا وطن مسہ ٹکرمس، و دانا اثر دُن تما کہ بلوچ آک
 تینا تہذیبی پستی نا کنڈ آ راہی مسر، مہر گڑھ نا تینے خواجہ پاروک آک پدا ہندن ء حالیت اسے نا پلو یڑ
 اٹ بسر کہ تین پہ تین ء شیف بنگ کن تینا تہذیبی تاریخ ء است آن دریر، و ناظر نا دورا سکان برسا
 برسا داراج بھاز شیف ء ہندا سے آسر مس۔ ہرانا درشانی ء اوزی انا بند آتیبی کرینے کہ حالیت دادے
 کہ تین پہ تینی کست و ساڑ داراج ء ہندن ء دنگ اسے آسلفینے ہراڑے او تینا تہذیبی بھلنی ء کورگم

کرینے۔

ناظر غزل نا شاعر اسے و، ”غزل ۽ سرحال و خیال آتا رداٹ، ہراڑسکان کہ منگ کیک
بایدے تالان کنگے۔“ (حالی، 141) و ہندا ہموگڑاء ہرا شاعر ۽ تینا ہر خیال ۽ مونی اتنگ اٹ کسر
ایتک۔ گڑا ناظر ہم غزل نادا زیائی آن جوان فاندہ ہر فینے، و تینا شاعری ٹی تینا ہر تخیل ۽ اوار کنگ
اٹ سر سہب منے۔ اواگہ جاگہ اس غاوی خنگک، و جاگہ اس مہر و محبت نا سخ ایتک، تو ہموڑے اوراج
انا آزموندہ غاتیان فاندہ ہر فنگ نا ہم ہیٹ ۽ مونی ایتک:

”کہ دتو سوچ نا نے زنگے انتے

نی پنتس تقویس ہر جنگے انتے“

(ناظر، 1999، 76)

دا بندائی ناظر اسے متل اسے ہر جنگ اسے پنت اسے تینا شاعری نا خوار تہیٰ خلانے، داڑے
نئے بیرہ تخیل و فن انا گچینی پاش ۽، بلکن داڑے نا تہذیب نا شیخ یعنی متل اسے ہم بھاز جوانی اٹ و با
معنی وڑاٹ شعری دروشم تنزگانے۔ ہنگے تو ناظر ناراج اٹی دے نیام آجنگ آتا حوال آک اریر، و
کبھی ورناک و پیرانگا کماش آک ہندا جنگ آتا گواچی مسنو۔ شاعری ٹی متل، استعارہ و تشبیہات
آک اونا چس ۽ پین زیات کیرہ۔ ”تشبیہ / استعارہ نا اسے گچینی اس دا ہم مریک کہ دن تو ہڑتوم آک
تین پہ تین اوار سوار تو مفس، و لے خوکی نا ہرا پلو پٹنگے، او آسانی اٹ خنگے، ہراڑا ایلو فک چکار کنتو۔“
(فاروقی، 59) و ناظر زی انا بند اٹ ہرا وڑ متل ۽ تینا شعراٹ خلانے، اونا زیائی پاش و پیداوار ۽ ودا
راستی ۽ کہ زی انا بند انا ہڑتوم آستر آک اسے ہندن ۽ پورو و معنہ اس ایتزہ کہ او فنتیٹی اسے چس اس ہم
ارے، و تخیل اٹ اسے بھلو کلاہو اس ہم۔

شاعر حالیت و واقعہ غاتا ترجمان مریک، ہرا سہ شاعر اس تینا راج اٹ تالان رویہ غاتا،
راجی شیفی بڑی تا، مہر و مابت، نفرت و خربنی، ظلم و زوراک، انصاف و نا انصافی تا عکس کاری ۽ تینا

شاعری نالوز آتیٹ کیک۔ داہیت آک ناظرنا شاعری اسکان راست ہم خنکرہ۔

”شوم بختیک بے وسیک ننے
کنگنو زندہ زندگیک ننے“

(ناظر، 1999، 46)

دالوز آتیٹ اسے کڑمبء دڑداس ارے، ہر شاعرنا راج انا آدیک پانگ مریرہ، گڑا
دافنے ہنکے تو شاعر تینا راج انا حالیت آپرا دکنگ، و حال دادے کہ راج انا بندغ آتا زندمتنگ ہم
زندانا ڈھیائی تیان اسٹ۔ ہیٹ دادے کہ داہیت آتے اسے واعظ اس ہم کیک، تو انت سوبء کہ
شاعرنا واعظ آن جتا تلنگ، ”شاعری داڑان درست مریک کہ اوٹی زیبائی (اجمال) مریک، ہمو
شعرک ہرقتی شاعری مف، یا کم مرے، گمان ہندا دے کہ او فتنے ٹی اصل اٹ زیبائی (اجمال)
مف۔“ (فاروقی، 43) و ہندا ہمو پرخء ہر اسے واعظ و شاعر اسے جتا کیک۔ و ہرا تم لوز آک زیبائی
اٹ خلنگرہ تو او فتا اثر و واعظ نالوز آتا اثر بدل مریک۔ واعظ نالوز آتا اثر ہرے اسکان سلپک، وخت
اس کہ شاعر مدامی است آتیٹ جاگہ کیک۔ زی انا بندا شاعر ہرا وڑاٹ راج انا ڈکھء تینا است آ
ہلکنے، دا ونا حساسیت نادرک ایتک۔

شاعر تینا شخصیت ایلوفتیاں بھاز زیات جتا تلک، ہندا خاطر آن او تینے زیات تینا تلک۔
اونا شاعری اصل اٹ اونا جندء پاش کنگ، نابلد آتے درستی راستی کرفنگ، وافتون درستی راستی متنگ،
تینا وافتانیا اٹ اسے اسجائی ءٹک اسے ناپدرندء خلنگ آتیاں بیدس پین بچ اس مفک۔ و او تینا ہندا
خیال و فکر لوز آتا بیرشت بیرفسامونی اتنگ ناکوشت کیک، ناظرنا شاعری ٹی ہم ہندا عنصر خننگ، و او
تینے تینا و بے مزل گونسادن پانک:

”بے ڈس آ منزلاتا کسر بھا زمشکل ء
پرپچ انگا دا رگزر بھاز مشکل ء

دڑدی آ دے و نن تا کسین انگا ساعت
غم تیتو صبح شام بسر بھار مشکل ء

(ناظر، 1999، 53)

ایہن تو غزل نابابت پانگلک کہ اونا ہر سر حال ناہائی نارداٹ دُن ء کہ اونا ہر بند ایلو بند آن جتا
ء معنے اس تحک، و لے قافیہ وردیف آتا اسٹی نا پابندی غزل نازیبا ئی ء، ”شعری بیت نارداٹ دانا ہر
شعرتینا تہی اسے جتا سر حال اس تحک، ہندا خاطر آن اسے غزل ائی اسے وار آکھی سر حال آتے ہم
اتنگ مرک۔“ (اقبال، 133) و لے دُن ہر جاگہ ہم اف، بلکن غزل نا اسے درو شم اس غزل مسلسل ہم
ارے ہرائی زی آ بیان کروک اولیکو ٹک انا پابندی المی اف۔ ”بھلا بھلا استاد آک گیشتری غزل
مسلسل ہم نوشتہ کرینو، ہر فتنیٹی اسے شعر انا سر حال ایلو شعر آن جتا اف، بلکن مچ آ غزل نا سر حال اول
آن اخیر اسکان اسٹ۔“ (حالی، 141) ناظر نا گیشتری غزل آک غزل مسلسل فس، و لے زی آ
بیان کروک اربند ہر غزل آن ہلنگا نو، اونا سر حال گڈیکو بند اسکان اسے وڑ ء، واوٹی دڑ دو ڈھکیائی تا
ذکر کننگا نے۔ و لے داہیت تینا جاگہ غاکہ ناظر نا گیشتری سر حال آک اونا جندا غم ڈکھ واست
ہسونی تیا تالا ن ء، دن تو او تینا راج انا ایب کیب انا حالیت آتیا ن بے ساف۔ واونا شاعری ٹی الس نا
دڑ داوار ء، البتہ اونا شاعری بابو عبد الرحمن کرد و نا در قمبرانی نالی شاعری نا وڑاٹ اف، واونا لسی دڑد
آتے پاش کننگ نا وڑ جتا۔ ناظر نا شاعری ٹی سیاسی رنگ بھار کم خننگک، وخت اس کہ بابو نا در و کر دانا
شاعری تیتی سیاسی رنگ زیات سکے۔ ناظر نا شاعری ٹی روایتی رنگ ہم جاگہ جاگہ ہندی ارے:

”جان جانان، نا گلغام، نا پیتاتے کر
نفتو اے صبح پدا شام نا پیتاتے کر“

(ناظر، 1999، 87)

وداروایتی رنگ بیرہ اسے جاگہ اس اف، بلکن ناظر نا شاعری نا بھار بھلو کچ اس ہندا وڑا نا

شاعری تیا تالان، ہر افتیا اوڑان مُست گدرینگلوک آشاعر آک آزموندہ کرسا ہنانو۔ دن کہ:

”گیسو تا تار نا بیتاتے زرس کین اینو

زیے رخسار نا بیتاتے زرس کین اینو“

(ناظر، 1999، 70)

یا

”کچلا خنک نا ابروک ننا استاٹو

دلوٹی آ اے گیسوک ننا استاٹو“

(ناظر، 1999، 67)

”تخنیں اٹ داروایتی رنگ بدء ہیت اس اف، ولے ”شعرنا مخلوق، ہموخس گرج مفک، ہراوڑ کہ بلیگنی ٹی ارغ نا گرج مریک۔ بندغ، اگہ مدام وڑ وڑانا گڑا کنگ کن دوئی مف، ہم تو اوچ آزند ہندافتیا گزران کنگ کیک، ولے شعر یا راگ اٹی تانکہ پوسکنی بنتے، اوڑان بندغ بیزار مریک۔“ (حالی، 141) اگہ نن شعریت نادا فلسفہ نارداٹ ناظر نادا وڑانا شاعری تے ہرن تو او فتیٹی پوسکنی اف، اونا دا وڑانا شاعری تاکچ تخنیں اٹ بھاز زیات اف، ولے کم ہم اف، گڑا اونا دن انگا شاعری آن چس ہلنگ نا گمان مچٹ کم مریک۔ ناظر بھلا بحر تیٹی ہم آزموندہ کرینے، واونا بھلا بحر والا شاعری نابش آتییی ہم ہنداروایتی رنگ پاش خننگ:

”گلک اخیہ مونجا پریشان سر، اے طوبے او استارک ہم مرمارہ

واچی نا پلوئیڈ ٹی کل جہانس، ای ہم چپ سٹ او ہم چپ سک“

(ناظر، 1999، 66)

اقبال ناظرنا کتاب ’پن رتج‘ نودنا دہائی نا گڈ کیو سال تیٹی شینک مس، واو اینو ہم شاعری کنگ اٹی، مننگ کیک اونا اینو نا شاعری اونا نودنا دہائی نامروک آشاعر آں مچٹ اس جتا مرے،

ولے اونا نود نادہائی ٹی مروک شاعری ٹی پوسکن رنگ نظر بریک، اوغزل ۽ پوسکن آخیال آتیاں شپ کرینے۔ ہندا ہمودورس کہ اوکان پد براہوئی شاعری ناتب بدل مس۔

کھٹیا۔

براہوئی شاعری نا پڑ آ نود نادہائی دا خاطر آن ہم اہم تکلنگ کہ دادہائی ٹی براہوئی ٹی مروک شاعری آو خاص وڑاٹ اونا فنی بشخ آسوج چست کنگ نابنا مسوس، ودا بابت شرہ غاک بنا کریر۔ ودا شرہ غاتیاں پدمنہ شاعر ہندن ۽ مونی بسر، ہراک شاعری نافی بشخ آ خاص خیال داری کریر، اقبال ناظر ہم ہندا شاعر آتیاں ۽، ہرانا شاعری ٹی فکری چاشنی تون اوار فنی گچینی ہم نسکہ۔ دن تو اقبال ناظر ہم روایتی رنگ آن پیش تمنگ کتنے، ولے اونا شاعری ناطب ومزاج تخین اٹ بدل ارے، اونا شاعری ٹی مہر و مابت ورومانیت آن بیدس راجی سر حال آک ہم اریر، وانا شاعری ٹی زندانا بابت حساسیت ہم خننگ۔ شعرانازیائی اصل اٹ ہمولوز آتا جتا کنگ ۽، ہرافتیاں بیدس نثرانامان ہم تمنگ کپک۔ دا بابت ہنگے تو ناظرنا شاعری ہر وڑاٹ نثری مواد آتیاں جتا، داک ۽ داڑے اوار کنگ نامطلب بیرہ دادے کہ ہراشرہ غاتازی آہیت مس، اودور آن مست بھاز آ شاعر آتا شاعری ٹی نثری رنگ بھاز گیشتر نس، ولے ناظرنا شاعری اوفتیاں چپ نس۔ ولدا شاعر، شاعری نوشتہ کیک و انسانیت ناہیت ۽ کیک۔ اقبال ناظرنا شاعری ٹی ہم انسانیت نادڑد پاش ۽۔ وایلو کند آگہ شاعر ۽ راج انا آدینک پاننگ، وادے راج اناخن پن پاننگ، وادب اٹی اسہ دور اسے ناسیاست زندہ وکانڈا غادر وشم اٹ ساڑی مریک، اونا خوانگ آن اج انا اخلاقی تاریخ نا شعور دوی مریک، والس نا نفسیات نا علم ہم۔ البتہ ناظرنا شاعری ٹی اسہ دور اسے ناراجی زند تو خننگ، ولے اونا شاعری ٹی سیاسی رنگ پیداواراف، دوی نا کیرغ اٹ اوسیاہی ویل آتے ہم مون آایسنے، ولے اونا شاعری ٹی پاش آن پاش سیاہی رنگ خننگ۔ اقبال ناظرنا شاعری ٹی سر حال آتوں اوار فنی گچینی نابابت ہم پوسکنی خننگ، وادے براہوئی زبان ناؤ نود نادہائی نا نمائندہ شاعر آتیاں اسٹ اس پانگ مریک۔

کتاب آک

- اقبال، یاسر، (2014ء)، ”سہ ماہی ادبیات اسلام آباد اکتوبر، دسمبر“، اکادمی ادبیات پاکستان
 پانڈے، مینہجر، (2006ء)، ”ادب کی سماجیات“، انجمن ترقی اردو، ہند، دہلی
 حالی، الطاف حسین، (2013ء)، ”مقدمہ شعر و شاعری“، مکتبہ جامعہ نئی دہلی
 فاروقی، شمس الرحمن، (1973ء)، ”شعر، غیر شعر اور نثر“، اسرار کریم پریس، الہ آباد
 ناظر، اقبال، (1999ء)، ”پن ریچ“، تنظیم کاروان ادب کوئٹہ

Raymond Williamns (1975) The long Revolution